

J. E. Kortmanin Kalevala-aiheisia maalauksia Tieteiden talolla

Ulla Piela

Kalevalaseura on deponoinut Tieteellisten seuran valtuuskunnalle kolme Johan Elis Kortmanin (1858–1923) Kalevala-aiheista teosta sijoitettavaksi Tieteiden talolle. Kortmanin runsas tuotanto on osa sitä merkittävää taidehistoriaa, jolla kohotettiin suomalaista kansallistunnetta 1800- ja 1900-luvun vaihteessa.

J. E. Kortman on yksi niistä Kalevalasta kiinnostuneista taitelijoistamme, joista ei liiemmästi löydy tietoja taiteilijamatrikkeleista. Hän syntyi Pietarissa 1858 käsityöläisperheeseen ja kuoli Rääkkylässä 1923. Karjala, kansanrunous ja Kalevala olivat hänen elämänsä kiinnekohtia ja teostensa aiheita. Hän kulki kaikkialla Karjalassa, perehtyi sen luontoon ja oli kiinnostunut kansatieteestä ja arkeologiasta.

J. E. Kortman aloitti taideopintonsa ilmeisesti Pietarissa jonkun taiteilijan yksityisoppilanaan. Vuonna 1886 hän lähti jatkamaan opintojaan Müncheniin. Siellä viettämänsä neljän vuoden aikana hän teki kymmenittäin Pohjois-Karjalan luontoa ja elämää kuvaavia sekä *Kalevalan* kuvitukseksi tarkoitettuja öljyväri- ja pastelli- ja hiilitöitä. Münchenistä palattuaan hän osallistui vuonna 1890 Savokarjalaisen osakunnan järjestämään Kalevalan kuvituskilpailuun. Muita osanottajia olivat Akseli Gallen-Kallela, S. A. Keinänen, Louis Sparre ja Eero Järnefelt. Voiton vei Akseli Gallen-Kallela.

Viisi vuotta Kortmanin kuoleman jälkeen hänen poikansa, maanviljelijä Lauri Vuolio tarjosi teoksia

Kalevalaseuralle. Asiaa käsiteltiin joulukuussa 1928 seuran työjäsenten ja taloustoimikunnan kokouksessa, jossa puhetta johti Akseli Gallen-Kallela. Osan töistä Kalevalaseura osti, osan Lauri Vuolio, kuten kokouksen pöytäkirjaan on kirjattu, ”hyväntahtoisesti lahjoitti” seuralle. Kiitokseksi seura kutsui Vuolion säätäjajäseneksi. Samana vuonna valtioneuvosto oli Kalevalaseuran anomuksesta tehnyt päätöksen tukea rahallisesti Gallen-Kallelan Suur-Kalevalan julkaisemista. Gallen-Kallelan asema Kalevalan kuvittajana on kiistaton, mutta hänen varjoonsa on jäänyt turhaan moni muu kansalliseepoksestamme kiinnostunut taiteilija.

*

Yksi Tieteiden talolle sijoitetuista teoksista on öljymaalauk *Väinämöisen soitto* vuodelta 1891.

Väinämöisen soitto (1891)

Ilmarinen tulee sulhona Pohjolaan (1893).

Pohjolan häät (1890).

Kortman on ryhmittänyt teoksessa kanteletta soittavan Väinämöisen ympärille runsain määrin muita *Kalevalassa* ja kansanrunoissa esiintyviä henkilöahmoja, Päivättären, Kuuttaren, Ahdin, Vellamon, vedenneitoja, samporetkeläisiä sekä joukon eläimiä. Pilvenhattaroiden ja tähtien lomassa istuskelee itse Ukko-ylijumala.

Kaksi muuta suurikokoista teosta ovat hiilipiirroksia. *Ilmarinen tulee sulhona Pohjolaan* vuodelta 1893 ja *Pohjolan häät* vuodelta 1890 muodostavat kiinnostavan oopperakohtauksia muistuttavan parin. Ilmarinen tulee sulhona Pohjolaan -teoksessa kättä tervehdykseksi ojentavan Louhen voi miltei kuulla esittävän talonsa portailla tervetulo-aarian Ilmariselle ja hänen joukolleen. *Pohjolan häät* -teoksessa on siirrytty sisälle pirttiin: äänessä on nyt Ilmarinen, joka käyttää vuorostaan ojentaan ja olutta haarikasta nauttien kiittää Pohjolan emäntää vieraanvaraisuudesta. Taustalla Pohjolan väki ja Ilmarisen seurue ovat kuin vuoroaan odottavia kuoroja. Oopperamaisuutta korostaa vielä Pohjolan emännän jaloissa istuva paašitukkainen poika. Kortmanin teoksissa on nähty barokkimaisia ja flaamilaismesta-

reiden vaikutteita, vaikka niiden toteutus onkin karkeampi ja kansanomaisempi.

Muita Kortmanin Kalevala-aiheisia töitä ovat mm. maalaukset *Kyllikin ryöstö* (1890) ja *Ison tammen kaato* (1893), jotka ovat Kalevalaseuran omistuksessa. Hänen töitään on myös Urajärven kartanomuseossa, Helsingin kaupunginmuseossa ja Kansallismuseossa. Kortmanin piirroksia kuuluisista runonlaulajista Pedri Shemeikasta, Ontrei Vannisesta sekä Vornasten metsänkävijäveljeksistä on julkaistu O.F. Forsströmin teoksessa *Kuvia Raja-Karjalasta* (1894). Lisäksi hän teki yhteistyötä kansatieteilijä Theodor Schvindtin kanssa ja piirsi kuvia Kalevalan selityksiin vuonna 1895.

KIRJALLISUUTTA

Sihvo, Hannes (1969): *Karjalan löytäjät*. Tampere: Kirjayhtymä Oy.

Tirranen, Hertta (1959): *Kalevalan kuvittaja* J. E. Kortman. Kalevalaseuran vuosikirja 9. Helsinki: WSOY.

Kalevalaseuran arkisto. Pöytäkirja 3.12. 1928.

Kirjoittaja on Kalevalaseura-säätiön toiminnanjohtaja